

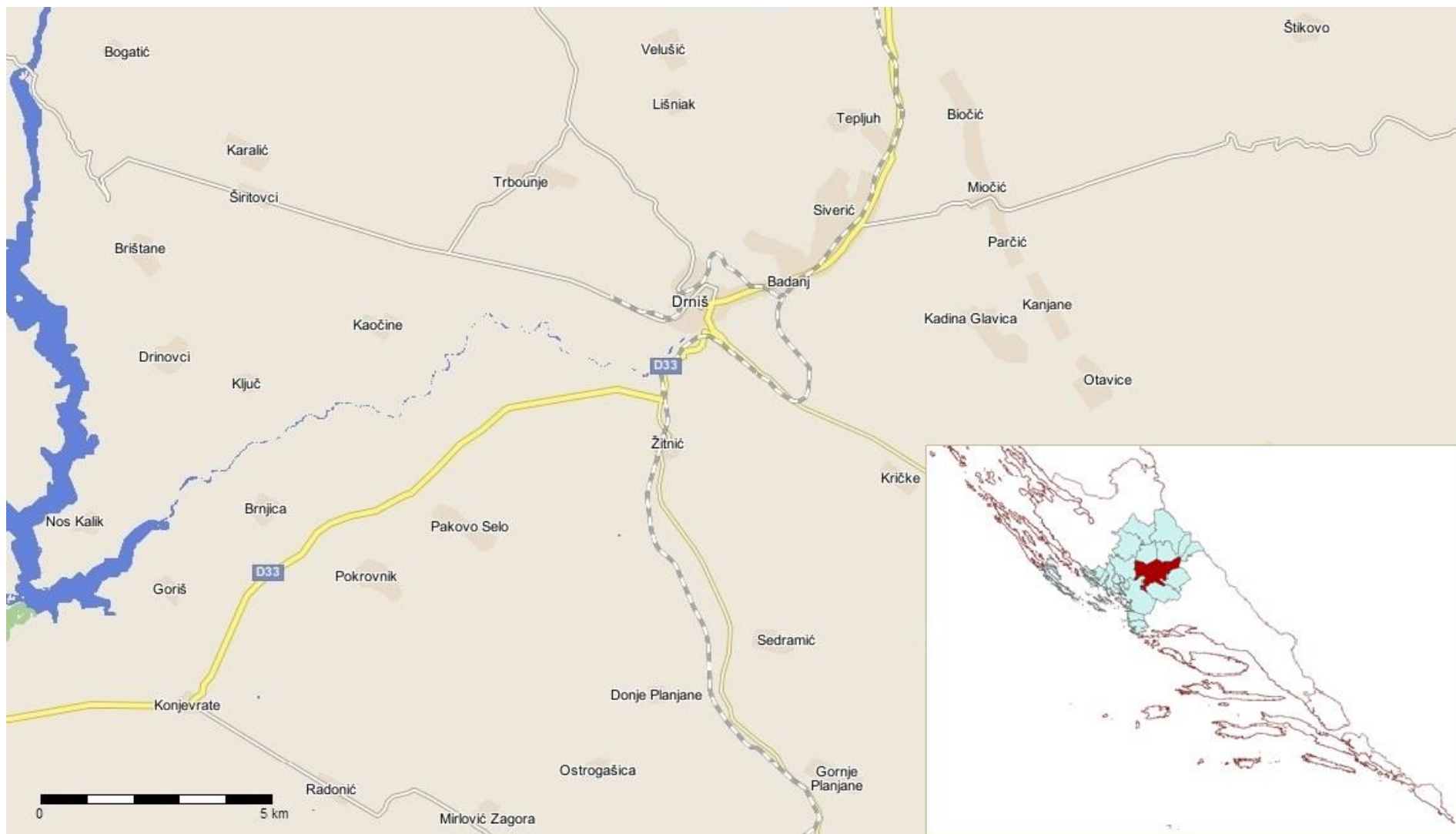
DALMATINSKA ZAGORA U PERSPEKTIVI RAZVOJA DALMACIJE DO 2031. GODINE: PRIMJER GRADA DRNIŠA

dr. sc. Petra Radeljak

Sveučilište u Zagrebu
Prirodoslovno-matematički fakultet
Geografski odsjek

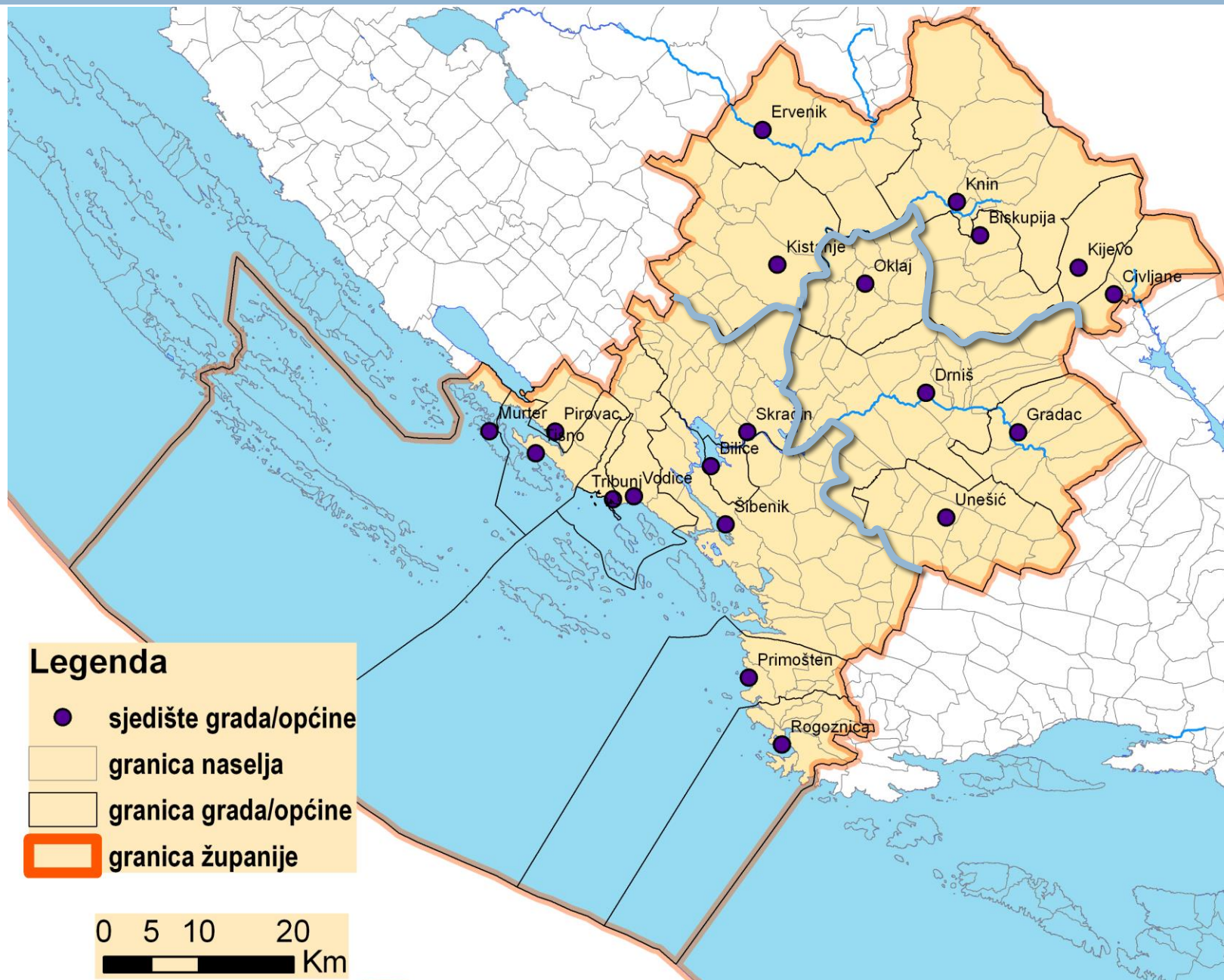
Uvod

- Cilj: ispitati perspektivu razvoja Dalmatinske zagore na lokalnoj razini – primjeru Grada Drniša
 - Demografski razvoj
 - Socio-geografske funkcije
 - Grad Drniš u scenarijima razvoja Dalmacije do 2031. godine
 - Mjere za održivi, integralni razvoj ovoga područja
- razvojna obilježja sagledana na više prostornih razina:
 - Grada Drniša i naselja u njegovom sastavu te
 - šireg okruženja Šibensko-kninske županije, s naglaskom na područje Dalmatinske zagore

Sl. 1. Geografski položaj Grada Drniša

Izvor: izrađeno prema Interaktivnoj karti, HAK i podacima iz grafičke baze RPJ, DGU

Sl. 2. Suvremeni teritorijalno-administrativni ustroj Šibensko-kninske županije

Metode istraživanja

- Statistička analiza

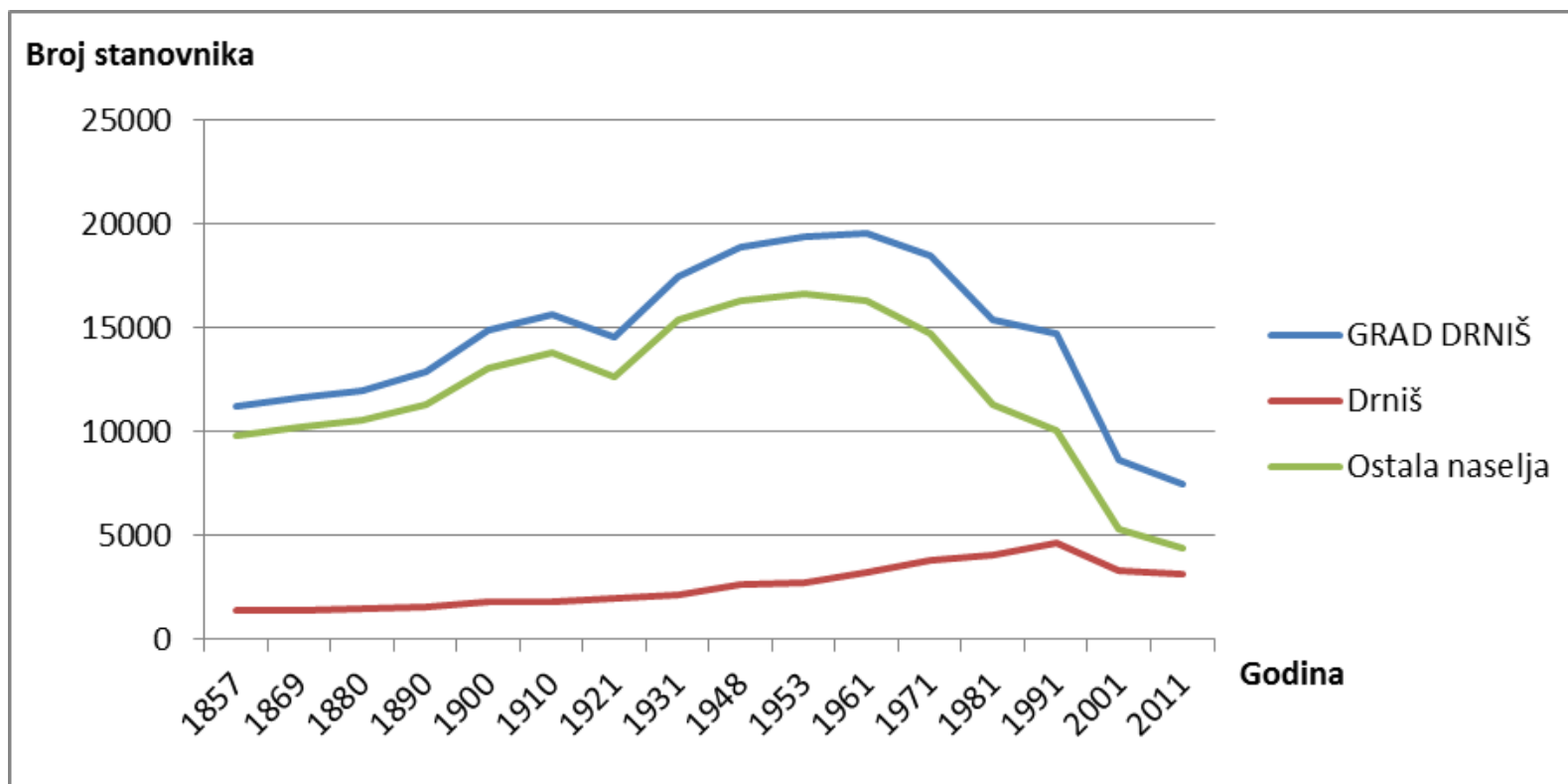
- Tipologija naselja Grada Drniša prema demografskim obilježjima izrađena putem multivarijatne klaster analize
 - *SPSS Statistics*, hijerarhijska klaster analiza Wardovom metodom (kvadrirane euklidske udaljenosti, vrijednosti standardizirane u rasponu od -1 do 1)

- Kvalitativna analiza

- scenariji razvoja Dalmacije do 2031. godine kvalitativno su analizirani i korišteni u razradi razvojnih implikacija za prostor Dalmatinske zagore na primjeru Grada Drniša

Demografski razvoj Grada Drniša

- Opće kretanje broja stanovnika

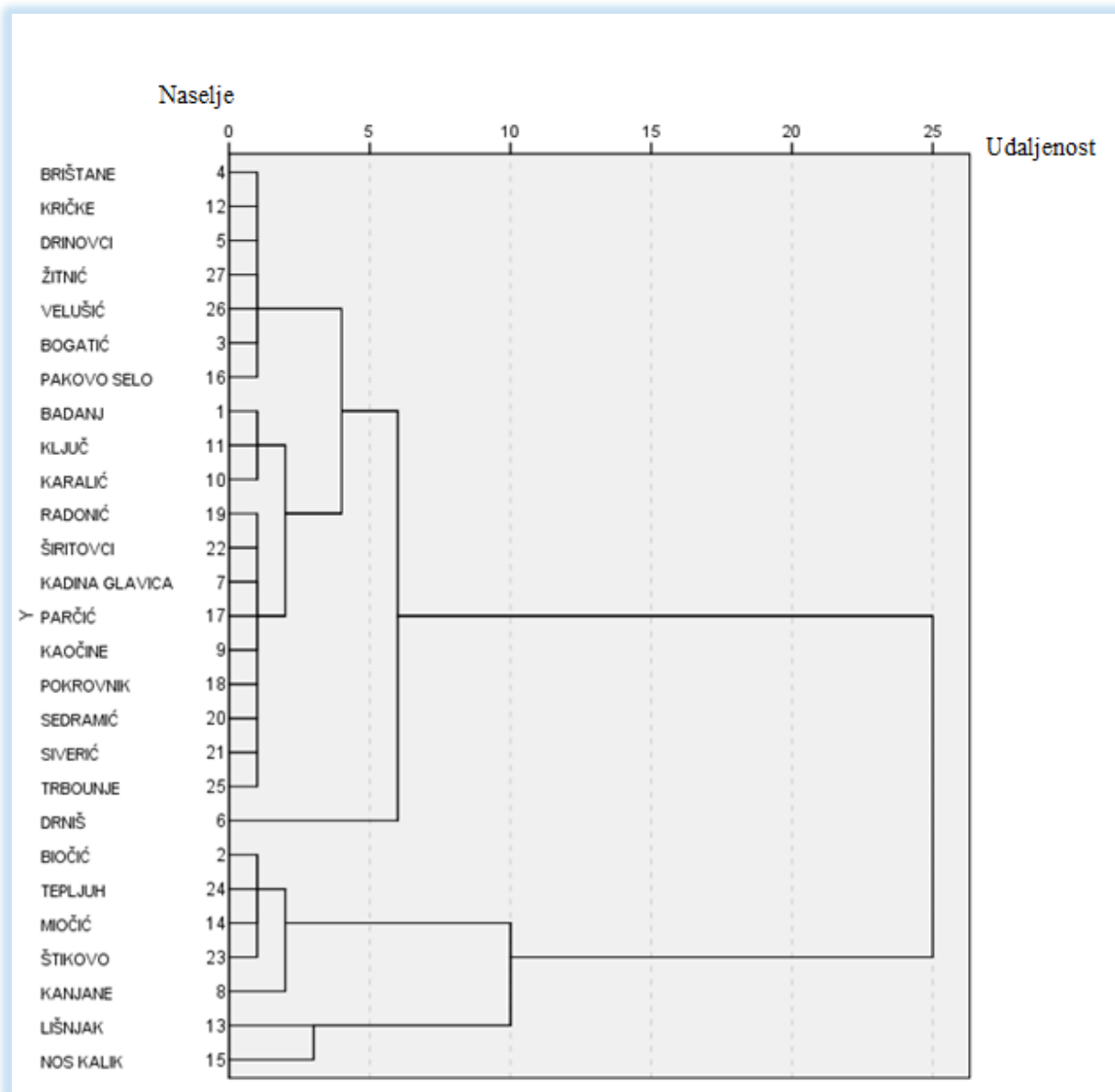
Sl. 3. Opće kretanje stanovništva u Gradu Drnišu, naselju Drniš i ostalim naseljima 1857. – 2011.

Izvor: Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857. – 2001., Šibensko-kninska županija - broj stanovnika po naseljima, <http://www.dzs.hr/>; Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine, DZS.

Demografski razvoj Grada Drniša

- Tipologija naselja prema demografskim obilježjima

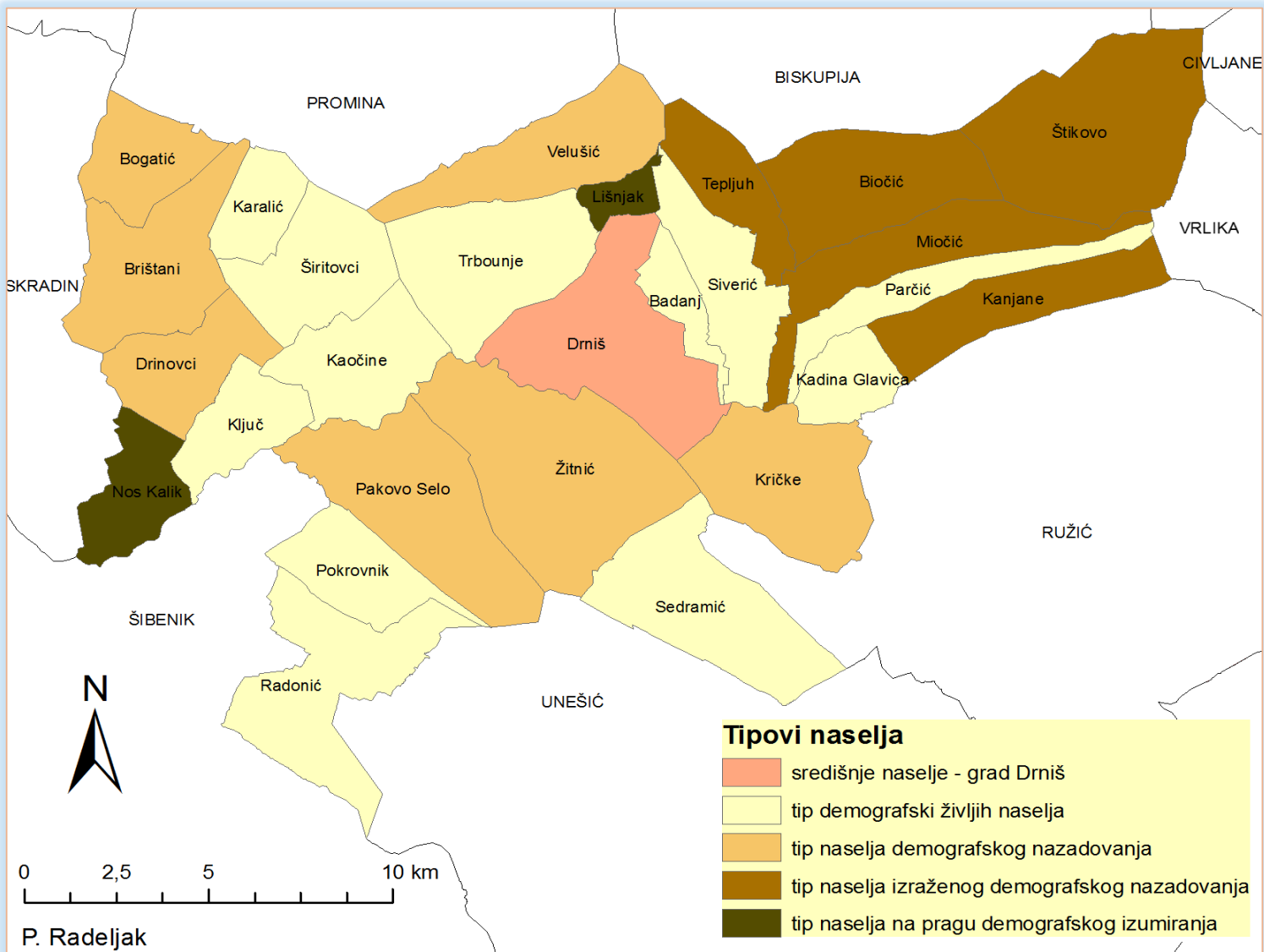
- Varijable korištene u klaster analizi:
 - Broj stanovnika naselja 2011. godine;
 - Indeks promjene broja stanovnika 1961. – 2011.;
 - Stopa prirodne promjene 2001. – 2011.;
 - Vitalni indeks 2001. – 2011.;
 - Koeficijent feminiteta 2011. godine;
 - Udio stanovništva 0 – 19 godina starosti 2011. godine;
 - Udio stanovništva 60 i više godina starosti 2011. godine;
 - Broj stanova za odmor i rekreaciju na 100 nastanjenih stanova 2011. godine;
 - Indeks promjene udjela nastanjenih stanova u ukupnom broju stanova 2001. – 2011.

Sl. 4. Dendrogram – produkt hijerarhijske klaster analize

Izvor: Posebno obrađeni podaci Državnog zavoda za statistiku, Zagreb

- Tipologija naselja prema demografskim obilježjima

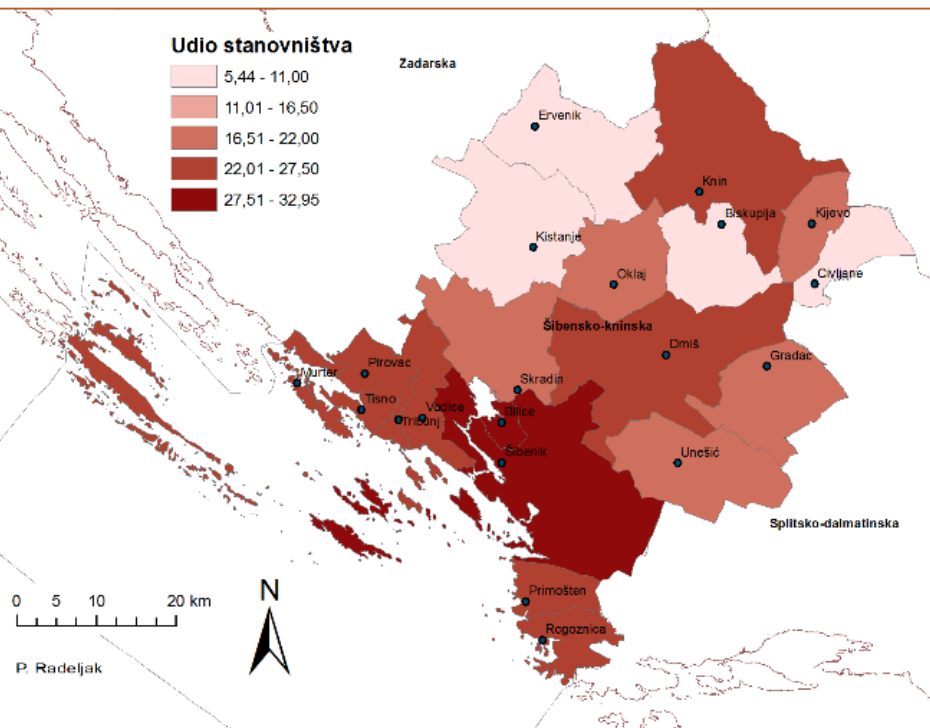
Sl. 5. Tipovi naselja Grada Drniša prema suvremenim demografskim obilježjima

Izvor: Posebno obrađeni podaci Državnog zavoda za statistiku, Zagreb.

Tab. 1 Prosječne vrijednosti varijabli po klasterima

Varijabla	<i>Središnje naselje – grad Drniš</i>	<i>Demografski življa naselja</i>	<i>Naselja demografskog nazadovanja</i>	<i>Naselja izraženog demografskog nazadovanja</i>	<i>Naselja na pragu izumiranja</i>
Broj stanovnika 2011.	3.144,00	236,67	163,29	73,60	1,50
Indeks promjene broja stan. 1961. – 2011.	98,04	38,63	25,15	11,06	0,65
Stopa prirodne promjene 2001. – 2011.	-43,62	-85,62	-177,63	-322,88	-2.821,43
Vitalni indeks 2001. – 2011.	65,41	55,64	25,07	12,45	5,00
Koeficijent feminiteta 2011.	104,55	96,60	104,71	133,40	50,00
Udio stanovništva 0 – 19 god. starosti 2011.	23,28	22,08	15,67	2,75	0,00
Udio stanovništva 60 i više god. starosti 2011.	24,81	28,77	39,26	73,42	100,00
Broj stanova za odmor i rekreaciju na 100 nast. stanova 2011.	6,88	51,09	79,22	69,50	1.150,00
Indeks promjene udjela nast. stanova u uk. br. stanova 2001. – 2011.	90,31	83,22	72,40	63,26	45,00

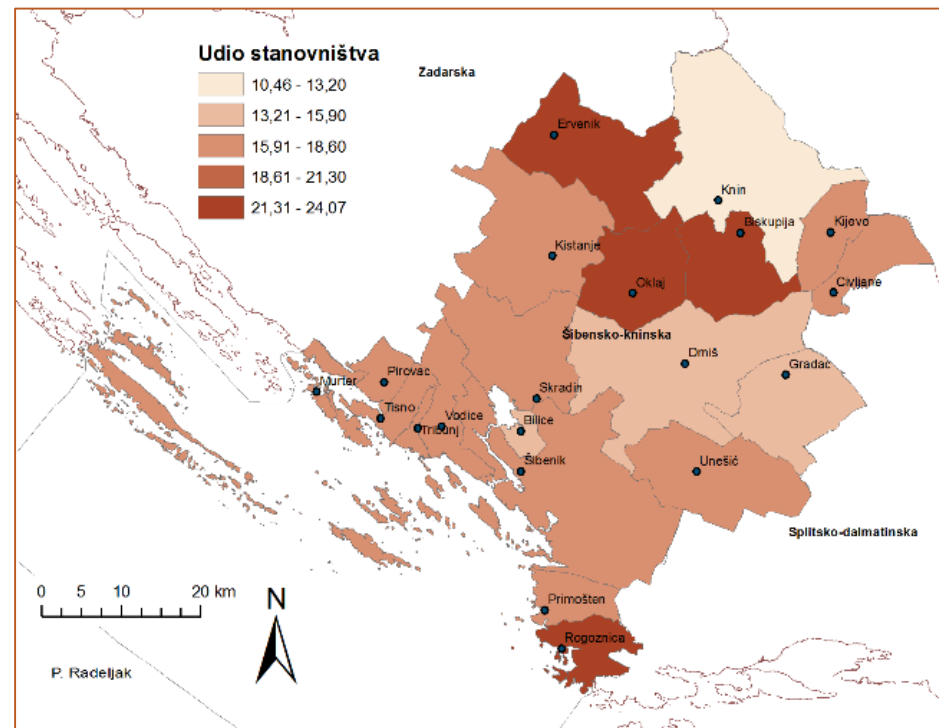
Socio-geografske funkcije

Sl. 6. Udio stanovništva JLS kojemu je **stalni rad** glavni izvor sredstava za život 2011.

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011., DZS

Grad Drniš – ispodprosječan udio (25,89%)

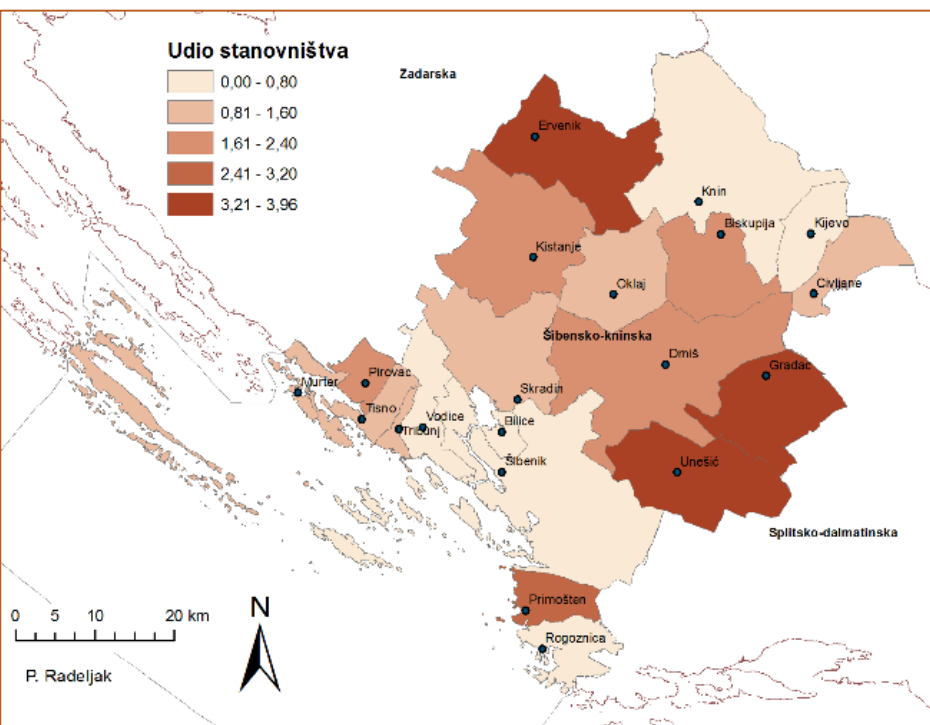

Sl. 7. Udio stanovništva JLS kojemu je **starosna mirovina** glavni izvor sredstava za život 2011.

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011., DZS

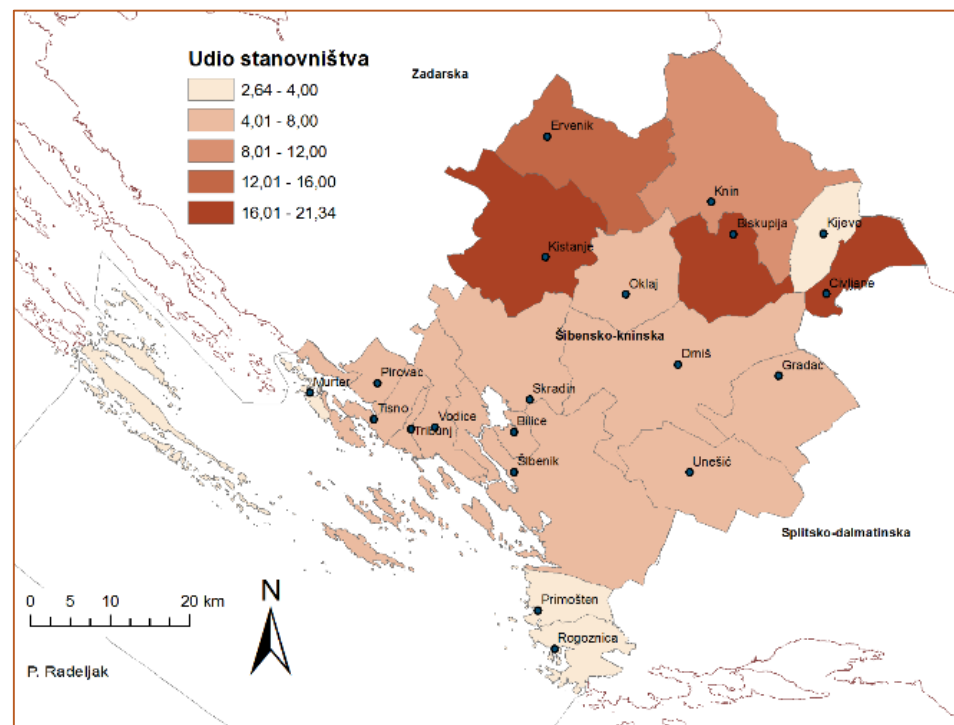
Grad Drniš – ispodprosječan udio (14,17%)

Socio-geografske funkcije

Sl. 8. Udio stanovništva JLS kojemu su prihodi od **poljoprivrede** glavni izvor sredstava za život 2011.

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011., DZS

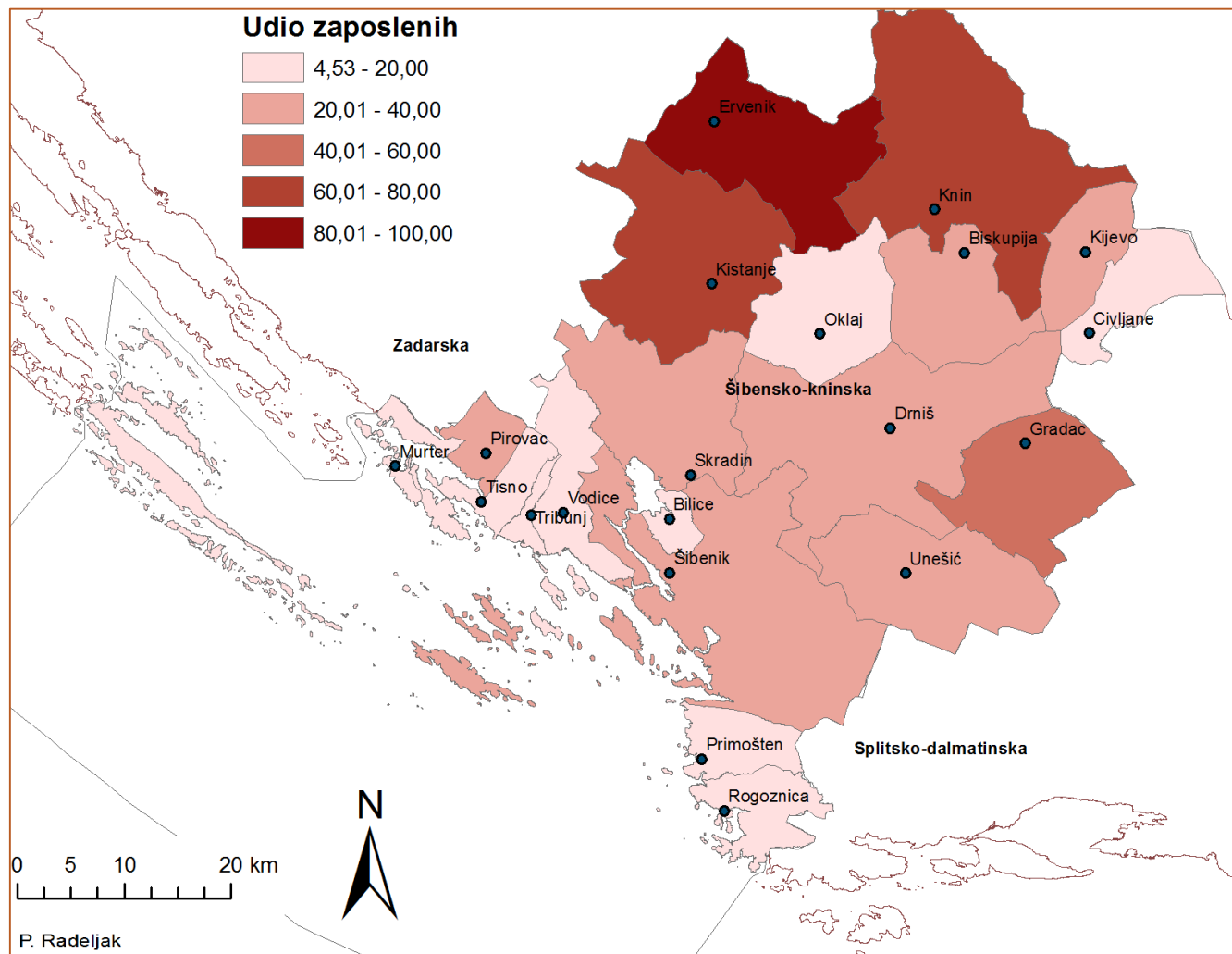
Sl. 9. Udio stanovništva JLS kojemu su **socijalne naknade** glavni izvor sredstava za život 2011.

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011., DZS

Grad Drniš – natprosječan udio (2,09%)

Grad Drniš – natprosječan udio (7,44%)

Socio-geografske funkcije

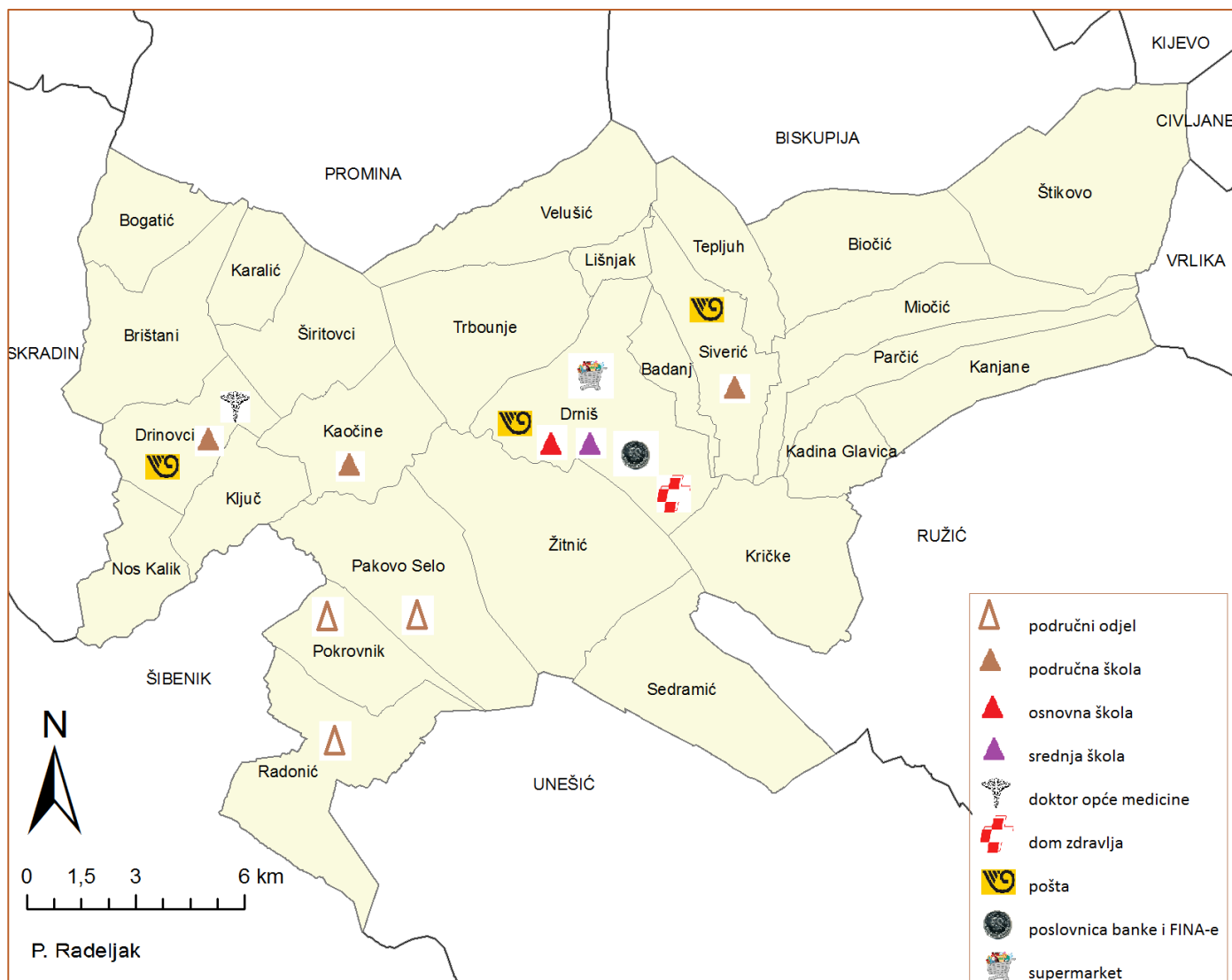

- Grad Drniš – 30%

Sl. 10. Udio zaposlenih u pravnim osobama u javnoj upravi i obrani, obveznom socijalnom osiguranju, obrazovanju, zdravstvenoj zaštiti i socijalnoj skrbi u JLS 2012.

Izvor: Zaposlenost i plaće u 2012., Statistička izvješća 1502/2013., DZS.

Opremljenost centralnim funkcijama

Sl. 11. Opremljenost naselja Grada Drniša centralnim funkcijama 2014.

Izvor: izrađeno na temelju analize podataka o opremljenosti naselja centralnim funkcijama

Grad Drniš u scenarijima razvoja Dalmacije do 2031.

MONOKULTURA TURIZMA

- daljnja „turistifikacija” s visokom sezonskom aktivnošću;
- jačanje infrastrukturne opremljenosti;
- demografsko starenje;
- povećanje broja privremenih rezidenata;
- nizak stupanj zaštite okoliša i prostora uopće;
- niska razina znanja, inovacija i tehnologija;
- institucionalni okvir na postojećoj razini.

- jačanje regionalnih i lokalnih dispariteta u razvoju
- izostanak razvojnih poticaja za komplementarne djelatnosti
- ograničeni rast turističke aktivnosti u Gradu
- nastavak depopulacije
- ograničeni interes za kupnjom stambenih objekata od strane privremenih rezidenata

ODRŽIVI TURIZAM

- jaka diverzifikacija turističke ponude i izraženi multiplikatorski učinci turizma na razvoj komplementarnih djelatnosti;
- jačanje infrastrukturne opremljenosti;
- demografsko starenje;
- veći broj privremenih rezidenata;
- održivo korištenje okoliša i prostora;
- niska do srednja razina znanja, inovacija i tehnologija;
- veći stupanj socijalne umreženosti;
- institucionalni okvir za OR.

- multiplikatorski učinci na razvoj komplementarnih djelatnosti
- povećan naglasak na razvoju selektivnih oblika turizma
- ublažavanje depopulacije aktivnijih i dostupnijih naselja,
- prodaja i prenamjena starih i napuštenih objekata u dijelu naselja

DALMACIJA – INTEGRALNI RAZVOJ

- važnost cjelogodišnje aktivnosti i zaposlenosti;
- jačanje sveučilišnih centara;
- visoka razina znanja, inovacija i tehnologija;
- doseljavanje mladog i zrelog visokoobrazovanog stanovništva;
- visok stupanj socijalne umreženosti;
- održivo korištenje okoliša i prostora;
- jak institucionalni okvir za razvoj.

- jačanje Drniša kao subregionalnog centra
- multisektorski pristup
- diverzifikacija radnih mjesta
- znatno usporavanje negativnih demografskih procesa u dostupnim i infrastrukturno opremljenim naseljima
- blago pozitivni trendovi u samom gradu Drnišu

Zaključci

- Gubitak stanovništva prirodnom i ukupnom depopulacijom naselja osnovni problem širega okruženja Grada Drniša u posljednjih pola stoljeća
 - samo integralni pristup razvoju može polučiti pozitivne demografske učinke.
- Perspektiva razvoja vezana uz diverzifikaciju razvojnih aktivnosti, multisektorski pristup, te zadržavanje postojećih i jačanje novim centralnim funkcijama
 - presudne za okupljanje stanovništva; skladna hijerarhija centralnih funkcija, odnosno centralnih naselja preduvjet je razvoju
 - jačanje opremljenosti centralnim funkcijama Drniša kao subregionalnog centra
 - daljnje funkcionalno opremanje Drinovaca, Siverića i Pakovog Sela kao pomoćnih centralnih naselja na području Grada.

Zaključci

- U pogledu gospodarske održivosti
 - diverzifikacija radnih mjesta kroz multisektorski pristup
 - poticaji okrupnjavanju zemljišnih parcela za ratarsku i vinogradarsku proizvodnju
 - poticaji lokalnim malim i srednjim poljoprivrednim proizvođačima
 - daljnje opremanje komunalnom i prometnom infrastrukturom svih naselja na području Grada, uključujući visokovalitetnu i brzu internetsku vezu
 - poticaji tradicionalnim obrtima, ali i onima vezanima uz informatičko-komunikacijske tehnologije
 - poticaji selektivnim oblicima turizma, posebno turizmu na seljačkim gospodarstvima te umrežavanje turističke ponude s onom obalnih naselja u vidu paket i vikend aranžmana.
- Preduvjet održivijeg razvoja ovoga prostora jačanje je institucionalnog okvira na svim razinama, te potpora lokalnom privatnom i civilnom sektoru.

• HVALA NA PAŽNJI!

This work has been supported by the Croatian Science Foundation under the project number 4513. Any opinions, findings, and conclusions or recommendations expressed in this material are those of the author(s) and do not necessarily reflect the views of Croatian Science Foundation.

Izvori

- Djelo marketi, <http://www.ultragros.hr/aploads/files/karta-djelo.pdf> (3.5.2014.)
- FINA, poslovnice, <http://www.fina.hr/Default.aspx?sec=914> (2.5.2014.)
- Hrvatska pošta, Pretraga poštanskih ureda, <http://www.posta.hr/default.aspx?pretpum&tvrsta=ured> (4.5.2014.)
- HZZO, Adresar zdravstvenih ustanova/ privatnih praksi, <http://www.hzzo.hr/zdravstveni-sustav-rh/zdravstvena-zastita-pokrivena-obveznim-zdravstvenim-osiguranjem/adresar-zdravstvenih-ustanovaprivatnih-praksi> (4.5.2014.)
- HZZO, Popis doktora ugovorenih u djelatnosti opće/obiteljske medicine; Popis doktora ugovorenih u djelatnosti zdravstvene zaštite predškolske djece; Popis doktora ugovorenih u djelatnosti zdravstvene zaštite žena; Popis doktora ugovorenih u djelatnosti dentalne zdravstvene zaštite; Popis ugovorenih ljekarni u RH, <http://www.hzzo.hr/zdravstveni-sustav-rh/zdravstvena-zastita-pokrivena-obveznim-zdravstvenim-osiguranjem/ugovoreni-sadrzaji-zdravstvene-zastite-u-rh> (5.5.2014.)
- Interaktivna karta Hrvatskog autokluba (HAK), <http://map.hak.hr> (20.8.2014.)
- Konzum, Prodavaonice, <http://www.konzum.hr/Prodavaonice> (3.5.2014.)
- Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857. – 2001., Šibensko-kninska županija - broj stanovnika po naseljima, <http://www.dzs.hr/> (20.8.2014.)
- NTL, Prodajna mjesta, <http://www.ntl.com.hr/prodajna-mjesta/1/0> (3.5.2014.)
- Odluka o donošenju mreže osnovnih i srednjih škola, učeničkih domova i programa obrazovanja, Narodne novine 70/2011.
- Podaci iz grafičke baze Registra prostornih jedinica izrađene za potrebe popisa stanovništva 2011., Državna geodetska uprava, Zagreb.
- Popis poljoprivrednih gospodarstava 18.11.2013., Ministarstvo poljoprivrede, Zagreb.
- Popis lokacija bankomata Jadranske banke d.d. Šibenik, <http://www.jadranska-banka.hr/LokacijeBankomata.aspx> (2.5.2014.)
- Popis poslovnih jedinica, <http://www.jadranska-banka.hr/Default.aspx?sifraStranica=247> (2.5.2014.)
- Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine, Državni zavod za statistiku, Zagreb.
- Posebno obrađeni podaci Državnog zavoda za statistiku, Zagreb.
- Studenac, Popis trgovina, http://studenac.hr/maloprodaja/popis_trgovina/ (3.5.2014.)
- Tommy, Prodajna mjesta, http://www.tommy.hr/prodajna_mjesta/ (3.5.2104.)
- Upisna područja osnovnih škola Republike Hrvatske, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, <http://public.mzos.hr/Default.aspx?art=11531> (1.5.2014.)
- Zakon o područjima županija, gradova i općina u Republici Hrvatskoj, Narodne novine 86/2006.
- Zaposlenost i plaće u 2012., Statistička izvješća 1502/2013., Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013.

Literatura

- Bralić, A., Ramljak, S., 2011: Drniški kraj u demografskim procesima od druge polovice 19. stoljeća do kraja 20. stoljeća, u: *Zagora između stočarsko-ratarske tradicije te procesa litoralizacije i globalizacije: zbornik radova* (ur. Matas, M. i Faričić, J.), Zadar – Dugopolje, 19. – 21. listopada 2010., Sveučilište u Zadru, Zadar; Kulturni sabor Zagore, Ogranak Matice hrvatske, Split, 323-337.
- Crkvenčić, I., 1976: Statistička i funkcionalna klasifikacija naselja SR Hrvatske, u: *Centralna naselja i gradovi SR Hrvatske: Geografska analiza* (ur. Cvitanović, A.), Školska knjiga, Zagreb, 5-32.
- Dammers, E., 2010: Making territorial scenarios for Europe, *Futures* 42, 785-793.
- Defilippis, J., 2006: Promjene u poljoprivredi i selu Dalmacije u posljednjih stotinjak godina, *Društvena istraživanja* 15 (6), 1047-1062.
- Faričić, J., Graovac, V., Čuka, A., 2010: Mali hrvatski otoci – radno-rezidencijalni prostor i/ili prostor odmora i rekreacije, *Geoadria* 15 (1), 145-185.
- Friganović, M., 1992: Demografska osnova i razvoj šibenske regije, *Acta geographica Croatica* 27, 1-14.
- Lukić, A., 2012: *Mozaik izvan grada – tipologija ruralnih i urbaniziranih naselja Hrvatske*, Meridijani, Samobor.
- Matas, M., Faričić, J., 2011: Zagora – uvodne napomene i terminološke odrednice, u: *Zagora između stočarsko-ratarske tradicije te procesa litoralizacije i globalizacije: zbornik radova* (ur. Matas, M. i Faričić, J.), Zadar – Dugopolje, 19. – 21. listopada 2010., Sveučilište u Zadru, Zadar; Kulturni sabor Zagore, Ogranak Matice hrvatske, Split, 45-74.
- Nejašmić, I., 1991: *Depopulacija u Hrvatskoj: korijeni, stanje, izgledi*, Globus, Zagreb.
- Nejašmić, I., 2005: *Demogeografija: stanovništvo u prostornim odnosima i procesima*, Školska knjiga, Zagreb.
- Nejašmić, I., Štambuk, M., 2003.: Demografsko stanje i procesi u neurbanim naseljima Republike Hrvatske, *Društvena istraživanja* 12 (3-4), 469-493.
- Pejnović, D., 2004: Depopulacija županija i disparitet u regionalnom razvoju Hrvatske, *Društvena istraživanja* 13 (4-5), 701-726.
- Radeljak, P., 2014: *Metoda scenarija u prostornom planiranju: primjer Južnoga hrvatskoga primorja*, doktorska disertacija, Sveučilište u Zagrebu, Prirodoslovno-matematički fakultet, Geografski odsjek.
- Šipić, I., 2011: Čovjek i prostor Zagore – od planske do globalizacijske ekonomije, u: *Zagora između stočarsko-ratarske tradicije te procesa litoralizacije i globalizacije: zbornik radova* (ur. Matas, M. i Faričić, J.), Zadar – Dugopolje, 19. – 21. listopada 2010., Sveučilište u Zadru, Zadar; Kulturni sabor Zagore, Ogranak Matice hrvatske, Split, 89-100.
- Vukosav, B., 2011: Geographic name Zagora and its reference to areas in the Dalmatian hinterland in the selected newspaper medium, *Geoadria* 16 (2), 261-281.